

ANDREU MARTÍN

INQUISIDOR

INQUISIDOR

Primera edició: octubre de 2017

© Andreu Martín, dels textos

© Epica Prima, de la il·lustració de la coberta

© Sergi Pérez, de la il·lustració de la pàgina 29

© Editorial Efadós, d'aquesta edició

Carrer d'Edison, 3 · Nau A
Polígon industrial les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

© Editorial Efadós, de la col·lecció

El Fil de la Història

Direcció de la col·lecció:
Agustí Alcoberro i Perigay

Coordinació de la col·lecció:
Elisabet M. Nogareda

Assessorament lingüístic:
M. Neus Doncel Saumell

ISBN 978-84-16547-89-0

DL B 20622-2017

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org.

És una foscor absoluta i densa, que es fica pels ulls, per les orelles, pels narius i per la boca fins a saturar el cos i ennegrir el cervell. És una foscor infinita, asfixiant com la mort, una negror en la qual no cap ni una espurna de vida.

És una nit sense lluna ni estrelles, tan tenebrosa que gairebé oculta el fragor de les aigües turbulentes del riu, al fons del congost, i el lleuger crepitjar sobre la neu o les pedres del camí de sis peus embolicats amb draps que avancen, un pas i un altre pas i un altre pas, a cegues.

Havia de ser una nit sense lluna ni estrelles per burlar els monjos que vigilen i per fugir definitivament de l'Imperi de Satanàs.

Davant hi va el pare amb el petit a coll; després la mare, que porta de la mà la nena de tretze anys. Han apagat les torxes a baix, a la riba del riu, i han iniciat, sense llum i a les palpentes, l'ascens al capdamunt del cingle, perquè saben que dues flames recorrent el caminet tortuós serien visibles des de molts punts de la vall.

Si cap d'ells no ha ensopegat ni una vegada, és perquè han recorregut milers de vegades al llarg de les seves vides aquesta senda, l'única via que comunica la vall enclotada amb la resta del món. Primer, vorejant el riu; després, pel pendent de revolts cap al cim de la muntanya; finalment, vorejant la paret vertical amb el pronunciat penya-segat enfonsant-se a l'esquerra.

—Ara, avanceu tocant la paret amb la mà dreta —ha dit el pare.

Ben allunyats de la vora esquerra del camí, on l'abisme es va fent més i més profund.

Per fi, una claror gairebé imperceptible els indica que ja han arribat a la Cova del Congost.

En la foscor de ceguesa absoluta, les brases de la foguera que hi ha més enllà del proper revolt representen una tènue lluïssor vermellova que només serveix per dibuixar un perfil de roques i matolls. No aconseguen il·luminar el fons del paisatge i encara menys el profund abisme des d'on arriba el bramul enfurismat del riu, que, després de prendre embranzida per la vall, es veu brusquement entaforat entre les parets d'aquesta mena d'embut.

Més enllà d'aquestes roques i matolls, els Vinyal saben que hi ha la gran creu protectora de la vall i l'altar amb la Perpètua Exposició del Santíssim Sagrament, i tres frares desperts i armats, i tres frares més dormint dins de la cova. Fa temps que preparen aquesta fugida i ho tenen tot après i calculat. Ells mateixos van vestits amb hàbits monacals: el pare, la mare i la nena de tretze anys. I ara el pare carrega sota l'hàbit el petit de quatre anys, fet que el converteix en un monjo panxut i deforme.

Són nou els vigilants que el monestir ha mobilitzat per impedir que ningú surti de la vall. Fan tornos de vuit hores. Mentre tres dormen, tres vigilen el pas del congost i tres van a cavall pels cims de les muntanyes buscant els bruixots fugitius. De les sis del matí a les dues de la tarda, de les dues de la tarda a les deu de la nit, i de les deu de la nit a les sis del matí.

Ara són les dues de la matinada. Ens trobem al bell mig d'aquesta nit de lluna nova. El millor moment per actuar.

I ara mateix, quan calcula que la resta de la família haurà arribat a la cova, el fill gran dels Vinyal es posa en moviment. Empeny el vell tronc de roure que el taverner de Riuplà va comprar al monestir amb la intenció de construir un taulell per al seu establiment. El tronc rodola pel pendent nevat fins a clapotejar a l'aigua amb una gran esquixada. El noi corre al darrere amb una mà ocupada per una torxa. Es fica a l'aigua glaçada i s'enfila al tronc hàbilment per quedar-hi muntat a sobre cama ací cama allà.

Mentre el corrent arrossega el vell tronc, clava la torxa al seu davant i treu més teies d'un sarró per anar-les encenent i fixant en filera.

Des de dalt del penya-segat de seguida el veuen. Per entremig del rocam de la riba del riu apareix de sobte un estrany monument. Una lluminària insòlita surant en les aigües salvatges. En aquesta nit negra és visible des de tots els punts de la vall i no s'assembla a res que els monjos vigilants hagin vist abans.

Es mobilitzen, «què és allò?, un altar infernal?, un ariet de foc?, la barca de l'Infern?».

A mesura que s'atansa, ho veuen millor. És un tronc decorat amb cinc o sis torxes. No: són sis torxes clavades i una altra que subjecta un home fort i musculós vestit amb una camisa blanca. De seguida podran veure que és el noi gran dels Vinyal de Senillàs.

Es dirigeix inexorablement contra la gran xarxa de cànem que els monjos han posat de banda a banda del congost per impedir el pas de qualsevol mena d'embarcació.

Els vigilants, dalt del cingle, de seguida s'adonen de què pretén el noi i fan el crit d'alarma. Han d'impedir que destrossi la barrera protectora.

A la Cova del Congost hi ha un dels pocs corriols que uneixen el camí principal de dalt amb el riu profund. Per això han posat allà el punt de vigilància. Alguns monjos vigilants es llancen camí avall fent uns crits espantosos. Els que dormien dins de la cova es desperten. El tronc ha arribat a la xarxa de sogues i el gran dels Vinyal fa servir les teies per calar foc a la barrera de cànem, que es converteix en un silenciós castell de focs artificials.

Tres monjos surten de la cova al camí, atabalats, i en la foscor i entre les boires de la son que encara els enganxa les parpelles no saben distingir que els monjos encaputxats que passen d'aquí cap allà no són els seus germans de monestir, de prec i d'església, sinó el pare, la mare i els fills petits dels Vinyal de Senillàs que s'escapoleixen cap a l'exterior de la vall. No s'hi fixen perquè tots els ulls són fets en el jove musculós que aplica l'última torxa al trenat de la xarxa en flames i, a continuació, es llança de cap a les aigües negres i glaçades del riu.

Desapareix.

S'escapa.

Nedarà per dessota de la xarxa, es deixarà arrossegar pel corrent i, si és capaç de suportar el fred i d'esquivar els esculls en la foscor, i, abans d'arribar a la cascada, pot arrapar-se a les roques de la riba, quan surti el sol ja ningú no podrà dir on para.

Els monjos són aquí per impedir que els dimonis surtin de la vall d'Embaus i envaeixin el món exterior, de manera que, si algú escapa, només pot ser un dimoni. El fill dels Vinyal de Senillàs, qui ho havia de dir, tan bon noi com semblava. Demà pertot arreu sortiran veïns que confirmaran que els Vinyal eren bruixots còmplices del Diable que els aclapara des de fa mesos, els hauran vist volar als sàbats i xuclar la sang de criatures. Només un dimoni podria sobreviure a les aigües glacials i a les turbulències del riu en aquesta època. Tan formós i ben plantat que era el gran dels Vinyal, tan bona persona que semblava; però qualsevol sap que els dimonis són àngels i que els àngels són d'una bellesa fascinant.

www.efados.cat/fil/inquisidor1

Enmig de l'obscuritat dels somnis, quan l'absurd que estàvem vivint es fa flonjo i es difumina, i comencem a tenir la sospita que no hem viscut res de tot allò que ens feia patir, sento la veu greu i gregoriana del Lucio que pronuncia el meu nom «Gabriel», dues vegades, «Gabriel, Gabriel, que t'esperen», i obro els ulls i em trobo al davant aquest home tan llarg i prim, sotana negra coronada per un cap rodó, completament rapat, d'orelles descomunals, nas descomunal i, sobretot, ulls enormes de parpelles pesades com ponts llevadissos.

—Gabriel, que fra Luis t'espera.

—Ah, sí.

Em frego els ulls. M'he adormit en una butaca mentre llegia el breviari després de dinar. És l'endemà del *Dimecres de Cendra* i em torno a sentir profundament culpable, *mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa*, perquè, tal vegada per compensar el dejú i l'abstinència d'ahir i el que ens espera demà, avui hem dinat i hem begut massa. Pot ser que el vi sigui el culpable del malson que m'estava turmentant. Un malson herètic, que mai no podré explicar a ningú. Déu me'n guard.

—Ah, sí. Ja vinc –dic, però encara no m'aixeco.

Va dir sant Agustí que el Dimoni és un gos rabiós lligat amb una cadena. Només és perillós si t'hi apropes.¹ En això es basava el somni que acabo de tenir. He vist el Dimoni. Era un gos negre i monstruós, amb ulls de boig assassí i mostrant una filera de

dents que semblava una col·lecció de dagues esmolades, i estava ansiós per tirar-se sobre meu i esquarterar-me i menjar-se'm les entranyes. Però tenia una cadena lligada al coll i la cadena estava subjecta a una columna, i allò feia que la bèstia fos inofensiva. *Qui amat periculum, in illo peribit*, «qui estima el perill morirà en el perill». Si no busques el perill, però, no moriràs.

Recordo que, en el somni, tot i la proximitat de Satanàs, em sentia alegre i tranquil. M'allunyava de l'animalot i cada cop experimentava un benestar més gran. Si, a la vora de l'amenaça, el cel era tempestuós i carregat de llamps i trons, en la distància s'aclaria, s'obrien els núvols i brillava el sol. El gos, allà lluny, cada cop més lluny, resultava petit i insignificant com un insecte, i arribava un moment en què ni tan sols el podia veure. Aleshores se m'escapava una rialla de felicitat. El paisatge que m'envoltava resultava meravellós, com el Paradís Original, brillant i acolorit com acabat d'estrenar. I arribava un moment en què no sentia ni el lladruc del Gos Rabiós.²

Aleshores em posseïa una espècie d'angoixa desconeguda. Com un mareig. Era quan m'adonava que aquella felicitat era herètica. Em veia vivint en un món sense Dimoni, i això és impensable, ha de ser impensable, perquè el Dimoni sempre és present. Ho van dir al concili del Laterà,³ al concili de Trento,⁴ al concili de Nicea,⁵ la Santa Mare Església ho té claríssim que el Dimoni sempre és present. Sant Agustí s'equivocava, i probablement pensar això també sigui herètic: Satanàs no pot estar subjectat per cap cadena. Si corre lliure pel món, però; si en aquests moments està avançant

2 www.efados.cat/fil/inquisidor2

3 www.efados.cat/fil/inquisidor3

4 www.efados.cat/fil/inquisidor4

5 www.efados.cat/fil/inquisidor5

6 www.efados.cat/fil/inquisidor6

7 www.efados.cat/fil/inquisidor7

a tota velocitat cap a mi amb la intenció de devorar-me, qui l'aturarà? Permetrà Déu que la Gran Bèstia elimini el seu fidel i devot Gabriel de Sanmiguel? Com pot ser que Déu ho permeti? Com pot ser que Déu hagi creat aquesta Fera Destructora i Totpoderosa? És realment tan Totpoderosa? Si no ho és, vol dir que la cadena la manté lligada a la columna, però això també és impossible. I, si la cadena no la manté lligada a la columna...

—Gabriel, que fra Luis t'espera.

—Ah, sí.

Fra Luis. L'inquisidor general.

—Vine amb mi —demano al Lucio.

Recorrem els passadissos del Palau Reial de Barcelona,⁶ que la Santa Inquisició comparteix amb la Reial Audiència, el tribunal suprem de Catalunya, tot i que aquest no admet l'autoritat de ningú, ni tan sols del Consell d'Aragó i encara menys del Sant Ofici. És un palau gòtic soberg però auster com una cel·la. No hi ha gaires tapissos, ni domassos, ni quadres espectaculars ni cap manifestació de luxe ni intenció d'impressionar el visitant. Ens encreuem amb doctors que es dirigeixen a la Sala del Consell Criminal del Principat, on es jutgen els delictes de sang i contra la propietat, i tothom sembla que tingui pressa per resoldre algun cas de vida o mort. Ja m'havien dit que els catalans eren així. Cap mostra de respecte ni prevenció ni temor en presència de dos representants de la nostra sagrada institució. Aquí som convidats no desitjats. Feia anys que no em sentia tan desproveït de poder i dignitat, i, per tant, de responsabilitat. Em veig reduït a la categoria de persona normal, com qualsevol altra, i penso que potser m'agrada més aquest ambient, més proper a la Zamora austera i modesta d'on vinc, que l'ostentació exagerada que he conegut d'ençà que soc al servei de l'inquisidor general fra Luis de Aliaga.⁷

Em va cridar al seu costat pocs dies després de Reis, just abans que el rei Felip⁸ l'instituís en el càrrec. No feia ni un mes que havia mort l'anterior inquisidor general Sandoval y Rojas, i ja se sabia que fra Luis el substituiria.

Perquè a la Cort, segons vaig poder comprovar immediatament, se sabia tot. I la gent s'escandalitzava, i criticava, i es queixava, i deia

que allò no podia ser, però no canviava res, res no es movia, mai no passava res.

Fins fa poc, fra Luis de Aliaga, dominic predicador, inquisidor supernumerari del Tribunal del Sant Ofici i membre del Consell d'Estat, era ni més ni menys que el confessor del rei, era qui escoltava els pecats del rei, qui li posava la penitència i qui li donava consells perquè es guanyés el Cel. I a fra Luis l'havia posat en aquell càrrec privilegiat el famós duc de Lerma, l'home que un dia va estar comprant terrenys i palaus a Valladolid, i, poc després, el 1601, va convèncer el rei perquè traslladés la Cort a Valladolid.⁹ Com el va convèncer? Bé, era el seu conseller privat i tenia molta influència sobre el monarca, però també comptava amb l'assistència del confessor del rei, que alguna cosa devia dir a cau de l'orella reial. Van traslladar la Cort a Valladolid i, en conseqüència, els terrenys i els palaus van pujar de preu, i el duc de Lerma va poder vendre el que havia comprat pel doble del que li havia costat. Els terrenys madrilenys, en canvi, en deixar de ser seu de la Cort Reial, van baixar de preu i el duc de Lerma es va dedicar a comprar-ne molts, i molts castells i palaus. Tot seguit va aconseguir, sens dubte amb la participació del bon Luis de Aliaga, que el 1606, només sis anys després, la Cort Reial tornés a Madrid. Com és de suposar, va fer el mateix negoci de revenda de camps i immobles. D'aquesta manera, i exercint el nepotisme més descarat, donant càrrecs públics a tota la seva família, la germana, els oncles, els fills, els gendres, els nets, els besnets, i comprant i venent pobles com Roa o Valdemoro, diuen que s'ha convertit en l'home més ric de l'Imperi. Cada vegada que miro fra Luis de Aliaga no puc estar-me de calcular quants diners deu haver guanyat, ell, en concepte de comissions, propines i mostres de gratitud.

Tot això va durar fins que la reina mare es va empipar i va cridar l'atenció del seu fill, el Rei Babau, sobre aquell enredaire,

www.efados.cat/fil/inquisidor8

www.efados.cat/fil/inquisidor9

www.efados.cat/fil/inquisidor10

i la justícia va començar a contemplar la possibilitat de parar-li els peus. Aleshores, fra Luis de Aliaga, l'aliat fidel fins al moment, també es va posar contra el duc de Lerma, es va aliar amb el duc d'Uceda, que és fill de Lerma, i amb el comte-duc d'Olivares,¹⁰ el seu enemic més ferotge, i va xiuxiuejar a l'orella del rei, entre pecat i pecat, i parenostres i avemaries, totes les malifetes i tripijocs del seu favorit, per si de cas el rei no en sabia res. Va aconseguir que el rei Felip despatxés Lerma com a favorit i agafés el seu fill com a substitut.

El de Lerma, defenestrat i odiat pel poble, candidat a la persecució de la justícia, va demanar al papa Pau V la dignitat de cardenal per posar-se fora de perill. I el papa, el 26 de març de l'any passat li va concedir que fos «cardenal de San Sixto» encara que el duc ni tan sols havia estat ordenat sacerdot. Pel mateix motiu, per salvar la pell, fra Luis de Aliaga va suplicar al rei Felip el càrrec d'inquisidor general aprofitant que l'anterior acabava de morir tan oportunament al desembre anterior. I també va aconseguir el seu propòsit.

I em va reclamar al seu costat. No sé de què em coneixia, ni on havia sentit a parlar de mi, però vaig abandonar la catedral de Zamora, on feia de conseller jurídic, i, acompanyat del meu fidel secretari Lucio, vam viatjar cap a Madrid disposats a viure noves experiències. «Sé que ets expert en bruixes i dimonis», em va dir l'inquisidor general en un to tan frívol com si l'hi haguessin dit però mai no s'ho hagués cregut.

I a fe que les vam viure, les noves experiències. Ja ho crec que sí.

Així que va ser nomenat inquisidor general, fra Luis de Aliaga se'ns va emportar cap a Valladolid, on l'estimaven molt perquè havia contribuït com ningú a la prosperitat de la ciutat, i allà ens vam submergir en una setmana de festes esplendoroses per celebrar el seu nomenament. Cada dia menjàvem fins a afartar-nos, bevíem fins que quèiem sota la taula, assistíem a curses de toros, que entusiasmen fra Luis, i gaudíem de plaers que fins aleshores jo no sabia ni que existien. Em sembla que vaig veure l'inquisidor general cometre repetides vegades i d'unes quantes maneres diferents cadascun dels set pecats capitals. Oh, sí, el referit al sisè

manament, també. Li agraden molt les dames, al nostre inquisidor general. I és tan aficionat a l'astrologia que algú l'hauria de denunciar al Sant Ofici. El meu secretari personal i amic Lucio, una mica més cínic que jo, no para de recordar-me que «també som humans», però, per més que m'ho repeteixi, no comprenc com es pot ser tan humà com fra Luis i, al mateix temps, ocupar el càrrec que ocupa.

Després de les festes de Valladolid, ens vam traslladar a Saragossa, perquè ell és fill de Mosquerola, un poble del Regne d'Aragó, i allà, al sumptuós palau d'Alfajarín, les festes encara van ser més aparatoses que les val·lisoletanes, si això és possible. Diguem que, en aquest temps, la meua opinió sobre el Sant Ofici i la Santa Mare Església s'ha vist notablement enriquida, que ara comprenc més que mai què vol dir ser humans i que no és estrany que somiï en el Dimoni, lligat o no, agustinià o no, i m'aclaparin somnis herètics.

No ho puc explicar a ningú. Si algun pobre desgraciat em vingués a confessar que somia en un món sense la presència diabòlica, probablement l'hauria de detenir com a sospitós d'heretgia.

Després de Saragossa, hauríem d'haver tornat cap a la seu de la Inquisició de Madrid, l'antic palau reial, l'Alcázar, però per aquelles terres les coses encara estan massa esvalotades, i Lerma, enfurismat, ressentit i revestit amb la dignitat de cardenal, encara pot ser tan perillós com un gos rabiós deslligat, de manera que fra Luis va decidir apropar-se a Barcelona. D'aquesta manera, va dir, podria comprovar personalment si la situació de la Santa Inquisició a Catalunya era tan peculiar com diuen.

En pocs dies, la informació recopilada ha estat esgarrifosa. Els furs del Principat de Catalunya, igual que els del Regne d'Aragó i el Regne de València, sempre han entorpit l'actuació de la Inquisició, que veuen contrària a l'exercici de les seves llibertats. El 1512, les Corts de la Corona d'Aragó, reunides a Montsó, es van manifestar contra els nostres privilegis. Mai no han permès ni la confiscació de béns i hisendes dels acusats ni l'anonimat dels testimonis de l'acusació. Hi ha qui diu que el resum d'aquella trobada va ser «Als catalans, ni tocar-los.»

Fa setanta-nou anys que la Inquisició no crema ningú a Barcelona. L'última condemna a mort de la Inquisició aquí data d'abans del 1550, fa gairebé setanta anys, i encara van fer fora del Sant Ofici l'inquisidor que va organitzar l'acte de fe, que es deia Sarmiento. Des del 1602 no se celebren actes de fe perquè, quan se'n feien, cap noble de la ciutat no hi assistia, ni tan sols els bisbes, tot i que havien augmentat la inversió de diners, i la pompa i la solemnitat, molt més exagerades que a Castella.

La Inquisició és tan impopular a Catalunya que els seus membres necessitem guàrdia de protecció quan circulem pels carrers.

El 1559, una ordre papal estipulava suprimir una canongia de cadascuna de les catedrals espanyoles i destinar el seu pressupost a finançar la Inquisició, però Catalunya mai no va fer-ne cap cas. És més: el 1613, fa sis anys, quan es va produir un conflicte entre el Sant Ofici i l'Audiència de Barcelona, aquesta va decretar el desterrament de tots els inquisidors de la ciutat i va haver d'intervenir-hi el rei per tal d'evitar-ho.

I, per si no fos prou, quan vam arribar a Barcelona procedents de les festes majestuoses de Valladolid i Saragossa, tal vegada per respectar l'inici de la Quaresma, no hi va haver cap celebració, cap rebuda especial, ni banderes ni honors sota pal·li, ni catifes vermelles, ni multituds entusiasmades, ni un somriure amable. Tothom és molt ben educat amb nosaltres però queda clar que s'estimarien més que ens haguéssim quedat a Saragossa.

En aquell moment, l'inquisidor general fra Luis de Aliaga em va mirar als ulls i em va dir:

—Això és espantós. Intolerable. Haurem de fer alguna cosa. Vaig tenir la sensació que me'n feia responsable.